

(Un) galego na Administración de xustiza

Xosé Febrero, avogado
Colexiado 815 do ICA Santiago

Hai uns días propuxéronme expresar as razóns do uso que fago do galego na miña práctica profesional como avogado. Vivo en Galicia, que ten a riqueza de pertencer á órbita dun gran idioma como é o castelán, que partillan máis de 500 millóns de persoas no mundo; pero Galicia tamén ten un idioma de seu, que comparten ? con pequenas diferenzas dialectais? 250 millóns de habitantes no mundo, dado que eu son da opinión de que o galego e o portugués son variantes dialectais dun único sistema lingüístico.

Somos, os galegos, a segunda sociedade humana do planeta que, ao pertencer de seu a dúas comunidades lingüísticas internacionais, como son a comunidade do español e a comunidade lusófona, conta con máis falantes nativos (só por detrás do chinés mandarín), podéndonos comunicar con máis de 750 millóns de persoas, máis das que ten o inglés como lingua nai.

Lingua	Falantes 1ª lingua materna	Falantes como 1ª e 2ª lingua	Falantes, lingua materna, 2ª e estranxeira
Chinés mandarín	941.000.000.-	1.133.000.000.-	1.133.000.000.-
Español	400.000.000.-	450.000.000.-	+ 500.000.000.-
Inglés	375.000.000.-	508.000.000.-	1.000.000.000.-
Hindi	294.400.000.-	484.500.000.-	552.000.000.-
Bengalí	207.000.000.-	211.000.000.-	211.000.000.-
Arabe	150.000.000.-	246.000.000.-	325.000.000.-
Portugués	240.000.000.-	240.000.000.-	250.000.000.-
Alemán	105.000.000.-	185.000.000.-	190.000.000.-

Somos xuristas nun país que ten un idioma de seu, un idioma que, con mínimas variantes dialectais, é falado por 250 millóns de persoas en todo o mundo, e entre eles, unha das potencias emerxentes do novo milenio: Brasil. Somos tamén herdeiros da riquísima tradición xurídica española, cun idioma que é falado por máis de 500 millóns de persoas en todo o mundo. Estamos integrados en Europa, e debemos aplicar no noso eido e no noso ámbito todo o corpus xurídico comunitario, proceso que está en formación. Os nosos cidadáns emigraron a varios países de Europa e de América, algúns importan e exportan a todo o mundo, traballan en empresas internacionais, e algúns forman empresas internacionais, sendo pioneiros en empresas pesqueiras mixtas, e logo en todas as actividades para poder externalizarse dende Galicia.

Pero aínda así, parece que na nosa alma se pegaron as eivas das derrotas que sufrimos na historia, como galegos e como españois; esquecendo as nosas vitorias (como galegos e como españois) e non somos quen de mirar con ollos limpos o que somos e a onde podemos chegar. A actual crise económica é unha escusa para minusvalorarnos unha vez máis, sen poñer de manifesto onde estabamos nos anos 50, onde estabamos nos anos 80 e onde estamos hoxe.

Vivo, vivimos, nun país que sempre estivo aberto ao

mundo, no que non de balde somos a meta das peregrinacións dende hai mil anos, antes nun ámbito europeo e agora de todo o mundo, e temos dúas linguas nas que nos podemos entender e nas que podemos pedir xustiza.

Por que usar o galego na Administración de xustiza? Algo de impostura hai, dado que aquí, neste país, cun idioma de seu, todos fomos educados e alfabetizados en castelán; independentemente do que nos falasen na casa, todos aprendemos a ler en castelán e tivemos libros en castelán, mais non en galego. Tamén, os que nos dedicamos á administración de xustiza estudamos en facultades de dereito nas que nos deron clases en castelán, e tivemos libros en castelán, de profesores e mestres que nos ensinaron en castelán.

Algún me ten feito o comentario de que, dado que tiven que estudar en castelán e teño que interpretar normas que están redactadas en castelán, se non me sería máis doado facer as miñas demandas e os meus escritos procesuais tamén en castelán. A verdade é que teñen razón. Algunhas veces si sería máis doado, e algúns escritos tamén os fago en castelán, pero as razóns, as verdadeiras razóns polas que uso o galego, son máis profundas e máis fortes.

En primeiro lugar, son avogado. Eu son avogado porque teño vocación de defender o feble, o humilde e o desprotexido. En realidade, a través do meu traballo estou intentando protexer o neno que eu fun, un neno feble, humilde, gordecho, desconcertado e desprotexido. Cando estudaba en Ourense, nos salesianos, falando en castelán bastantes veces tiven que aturar os curas mesetarios que se mofaban do meu acento ou da miña imposibilidade de distinguir o son do 'gue' do son do 'iota castelán', ou das dificultades que tiña miña nai cando ía recibir as queixas que a miña mala cabeza lle daba e tiña que aturar a suficiencia e desprezo que algúns daqueles curas manifestaban polas súas dificultades co castelán. Unha vez, un cura díxolle a miña nai que o seu fillo era «inteligente, pero muy vago para trabajar», e miña nai contestoulle que si, «que ya sabía que era moi vago», e aquel cura botou unha risada e díxolle «bajo no, señora, que está alto para su edad, vago, he dicho vago». Miña nai non deu un chílo de volta á casa, pero soubo que se riran dela e do seu fillo, e sentiuse humilde e maltratada, como me sentín eu.

Máis tarde, ao medrar, o descubrimento da literatura galega, da cultura galega, (e despois da literatura e da cultura en portugués) foi unha liberación. Nin eu nin miña nai eramos os incultos, xa que falabamos na nosa lingua perfectamente, e aínda nos defendiamos noutra allea, (de feito, xa eramos bilingües); os incultos eran eles, que só falaban no

seu e desprezaban e aldraxaban canto ignoraban.

En segundo lugar, defender o galego pareceume e paréceume unha das estratexias máis intelixentes, eficientes e prioritarias para manter e incrementar o noso nivel de vida social. O galego forma parte do que son, e do que é este país, e se algún día se perdese o idioma, tamén se perdería gran parte do pulo que temos como sociedade. Os galegos somos o 6,5% dos habitantes de España, e parte da poboación nunca estivo suficientemente alfabetizada; as novas xeracións que si fomos alfabetizadas fómolo en castelán. Pois, a pesar diso, a porcentaxe de páxinas web ou de blogs en galego? que debería estar en relación cos pouquiños que somos? supón o 16-18% de todas as páxinas web e blogs de toda España, e somos a cuarta autonomía na publicación de libros despois de Cataluña, Madrid e País Vasco. A Wikipedia en inglés dispón hoxe de 3.585.377 artigos en inglés. O segundo idioma máis usado é o alemán, con 1.198.838 artigos, e a continuación o francés, que chegou a 1.000.000 de artigos en 2010. A Wikipedia en español dispón de 736.800 artigos (feitos por usuarios de todo o mundo en español, de España e de Iberoamérica). Está ben, pero a Galipedia (versión en galego da Wikipedia) dispón hoxe de 70.000 artigos en galego, feitos exclusivamente dende Galicia, que supón o 10% dos artigos en español. E na variante portuguesa, a Wikipedia en portugués, dispón de 677.445 artigos, feitos por usuarios de Portugal, de Brasil, de Galicia, e do resto dos países lusófonos.

Isto quere dicir que, dado que o castelán é o idioma nativo de 450 millóns de persoas, a presenza de Galicia nas bases de datos internacionais correspondería cun país de 45 millóns de galegos, e non chegamos a 2.800.000 persoas.

Pero ademais, en Galicia, por sermos galegos e dispoñer de dous idiomas, temos acceso a 1.484.245 artigos en español e galego-portugués e, polo tanto, despois do inglés posuímos a maior base de datos mundial. Esa sobrerrepresentación é debida ao idioma, só á vontade dos galegos de seguir tendo unha identidade. Sen o idioma, teríamos unha produción intelectual moitísimo menor, e unha presenza máis axeitada aos catro gatos e medio que somos.

En terceiro lugar, en galego son eu, en galego penso e en galego oía os contos de meu avó, e, en galego, río. A maioría dos meus clientes son galegofalantes, e a totalidade deles son galegopensantes. E, aínda que podo verter ao castelán nos meus escritos as súas vivencias e as súas circunstancias, e, de feito, escribo e argumento bastante ben tamén en castelán, iso non deixaría de ser como os traxes do Corte Inglés, algo alleo, levemente alleo. O meu xeito persoal de ser no mundo é ser galego, pensar e vivir como galego.

En cuarto lugar, redactar en galego as miñas demandas e os meus escritos procesuais, dada a miña formación xurídica en castelán, obrígame a un maior esforzo de atención; teño que ser máis consciente do poder das palabras e do verdadeiro sentido das miñas expresións, e véxome obrigado a buscar un estándar de calidade, incluso superior ao que me esixiría en castelán.

Cando facemos unha demanda ou un escrito procesual, temos que expresar coa máxima economía de medios e coa máxima exactitude as razóns e os argumentos do noso cliente, debendo evitar os erros, as tautoloxías, as redundancias e as imprecisións en prol do éxito do noso cliente. Temos que recoñecer que a fonte principal dos erros nos que incorremos? inevitables por moito que levemos na profesión? é debida ao exceso de confianza, a dar por sentado presupostos, axiomas e feitos, e a escoitar só o que cremos que imos escoitar e ler o que esperamos ler e non o que temos diante dos ollos.

En realidade, ler só len os cativiños que están no proceso de alfabetización: o 'p' co 'o' lese 'po'; o 'm' co 'a' lese 'ma'. Os adultos, por contra, non lemos, identificamos as verbas, fixándonos só na primeira e na última letra e, por tanto, podemos ler un texto aínda que as letras estivesen desordenadas dentro da verba. Se se me permite poñer un exemplo, tente ler o seguinte texto ata o final sen fixarse nos erros ortográficos:

En difreetnes invesigtacinós os cinefíticos inlgeses descuburiron, que é de pcoua impotrancia en que odre etsán as lertas nas vebras, o miás improtnate, é que a prirmeia e úlimta lerta teeñn que esatr no seu luagr.

O do meido non é imoprtnate, anída así pdoes ler.

Poruqe nós lmeos as vebras enetiras e non lerta por lerta.

Eu mesmo, por usar un formulario confeccionado por min, estiven dirixindo a totalidade das demandas conciliatorias laborais durante tres anos ao inexistente Servizo de Medicación, Arbitrase e Conciliación, en vez de dirixilas ao real Servizo de Mediación, Arbitrase e Conciliación (SMAC), dependente da Consellería de Traballo. O curioso do caso é que eu non me decatei, pero tampouco os letrados conciliadores que recibían os meus escritos, ou os múltiples compañeiros de profesión cos que tiveron conciliacións laborais ao longo deses tres anos.

Debemos evitar os automatismos na confección dos nosos escritos procesuais e facer que as nosas intervencións sexan sempre razoadas e produto da reflexión, en expresión galeguísima, 'falar con permiso da cabeza', e, para iso, un instrumento absolutamente dúctil, preciso e manexable é o idioma galego, que se nos ofrece 'virxe', sen a carga da tradición xurídica que teñen o castelán ou o portugués.

En quinto lugar, o galego non ten a tradición xurídica que ten o castelán, debido a que o poder neste país se manifestou dende o século XV en castelán, e non podemos nin debemos asumir a tradición xurídica do portugués, dado que a tradición xurídica maniféstase na lingua, pero é un produto dos distintos avatares históricos que sofre unha sociedade.

Pero esa falta de tradición xurídica neste momento non é unha eiva, senón que pode ser unha oportunidade para crear unha tradición xurídica expurgada de anacronismos, e que busque a eficacia na aplicación das normas, a claridade expositiva e o achegamento á sociedade na que se desenvolve.

Moita da linguaxe xurídica española é tributaria da tradición do século XIX, e nós, á hora de facer os nosos escritos non estamos na obriga de verter de xeito acrítico os textos en castelán para o galego, senón que debemos, e podemos, buscar unha linguaxe máis clara e máis precisa. Uns exemplos abundan para expresar esta idea:

Unha expresión nun escrito procesual, que en castelán podería ser: AL JUZGADO SUPPLICO, nunha tradución literal ao galego sería: AO XULGADO SUPPLICO. Tal fórmula, aínda sendo habitual, non se corresponde co papel que no século XXI se lle concedeu á Administración de xustiza, na que os cidadáns, en uso dos nosos dereitos, solicitan unha decisión xurídica favorable, e tal 'éxito' está en función de que a súa posición xurídica sexa máis acorde co ordenamento e non en función da énfase que poida poñer en pedila. Por tanto, tal expresión deberíase traducir preferentemente por AO XULGADO SOLICITO.

A expresión castelá “en su virtud”, que se podería traducir ao galego por “na súa virtude”, debería non obstante substituírse por outra expresión menos arcaica, como “polo que” ou “por todo o que”.

O obxectivo debe ser achegar a Administración de xustiza aos usuarios e demandantes desa propia xustiza, expurgando os nosos escritos de xiros e expresións que veñen carretados pola tradición pero que non lles achegan claridade aos nosos escritos.

Por qué usar galego na Administración de xustiza? E a pesar de todo, aínda hai xente que considera que se debería usar exclusivamente o castelán, de cara a unha maior claridade. Danse unha serie de obxeccións, como por exemplo, que todos temos formación xurídica en castelán, que facelo en galego “pode que non lle guste aos xuíces”, ou aínda, que contando coa benevolencia dos xuíces, se lles obriga a un esforzo suplementar, e poderíamos correr o risco de que non entendese ben a nosa demanda. Lembro que nun xuízo de seguridade social no que representaba a un traballador afectado por un accidente laboral, este traballador, interrogado polo xuíz, contáballe como sufrira o accidente dicindo:

«Estabamos un compañeiro e mais eu, cargando na camioneta, e cando erguíamos unha vigueta entre os dous, sentín unha picada nas costas e, como ao día seguinte me seguía doendo, fun a que me desen a baixa...»

O xuíz estimou a demanda e na súa sentenza en galego manifestaba nun dos feitos declarados probados:

«Que traballando cun compañeiro de traballo sentiu unha picada nas costas ao levantar un peso.»

A outra parte interpuxo un recurso de suplicación ante o Tribunal Superior de Xustiza, que verteu a sentenza ao castelán e traduciu o anterior parágrafo do seguinte xeito:

«Que trabajando con un compañero de trabajo sintió una picadura en las costillas al levantar un peso.»

“Unha picada nas costas” deberíase traducir ao castelán como “una punzada en la espalda”. Pero a pesar

dese excéntrico cambio, nos feitos probados o Tribunal Superior confirmou a sentenza orixinal.

Esa eventual dificultade que poden ter os xuíces e tribunais no uso dun idioma no que non teñan tanta familiaridade para formar discursos e argumentacións xurídicas non debe ser unha escusa para que cada cidadán poida recibir a xustiza no seu idioma, dado que tan estraña pode ser para o xuíz relator no exemplo anterior a expresión “unha picada nas costas”, como para moitos dos meus clientes expresións como “ley rituaría” en vez de “Lei de procedemento”; “habida cuenta que” en vez de “tendo en conta que”; “acto de vista” en vez de “acto de xuízo”; “el actor” en vez de “o demandante ou o solicitante”; ou “normas substantivas” en vez de “lei na que baseamos o noso dereito”.

Ultimamente preténdese que a opción polo inglés sexa incompatible con desenvolver en todo o seu potencial as posibilidades da lingua galega en todos os ámbitos, e tamén no da xustiza. O inglés pretende ser a nova lingua franca, o novo latín, pero a realidade e os feitos desbotan esa pretensión, que eu creo que chega ao nivel de mito:

- a) Ningunha das moitas organizacións multinacionais ou multigubernamentais (como son a ONU, a Unión Europea e a Interpol) usa apenas o inglés, e este é válido para a maioría das ONG internacionais. O feito é que tanto a ONU como a Unión Europea están obrigadas a aumentar o número de linguas oficiais varias veces, e auxiliarse a través de tradutores demostra este feito.
- b) A opinión de que se pode utilizar o inglés en todo lugar do mundo é unha ilusión irreal. Unha visita a América do Sur, rexións en África onde se fala, entre outras linguas, o francés; Rusia, China, Xapón, etc., mostra claramente que se trata dunha ilusión no caso de que se tente comunicar con persoas fóra dos grandes hotéis, compañías aéreas e afíns. Mesmo en Europa frecuentemente non é posible usar o inglés e, cando o é, a gama de temas que poden ser tratados é xeralmente limitada.
- c) O estudo do inglés ségueme parecendo imprescindible, pero débese formular con realismo o obxectivo que se quere conseguir: Acceder a toda a base de datos en inglés?, comunicarse verbalmente con falantes de inglés en viaxes?, acceder a clases e formación en inglés en materias específicas? estudar e gozar dunha edición orixinal do *Finnegans Wake* de James Joyce? Sempre pagará a pena estudar inglés para ler en versión orixinal a Joyce ou a Dickens, ou para viaxar dende xa, pero se o noso obxectivo é acceder ao corpus bibliográfico en inglés, xa hoxe contamos con poderosos motores de tradución en liña e en tempo real, e non hai dúbida entre os expertos de que nun prazo de 15 a 20 anos un falante en calquera idioma poderá manter unha conversa en tempo real, e persoalmente, con outro falante de calquera outro idioma.

Pero nese prazo, corremos o risco de perder a nosa alma, dedicándonos a esquecer o galego, a poñernos a estudar a medias o inglés, nas mesmas academias que hai 35 anos nos daban clase de BASIC, ou COBOL, xa que nos dicían que no futuro ? o noso presente dende hai 20 anos? só pode-

rían prosperar os que “soubesen informática”.

O estudo dun novo idioma é sempre enriquecedor, pero o que crítico é a postura dos que queren esquecer o galego, aducindo a utilidade do inglés, na que todos estamos de acordo. Temos que afacernos a manexar con familiaridade varios idiomas dado que é unha esixencia que xa temos no presente. Hoxe mesmo, e por mor do Regulamento (CE) nº 1393/2007 do Parlamento Europeo e do Consello, do 13 de novembro de 2007, relativo á notificación e ao traslado nos Estados membros de documentos xudiciais e extraxudiciais en materia civil ou mercantil (notificación e traslado de documentos), que pretende mellorar e facilitar a transmisión de documentos xudiciais e extraxudiciais en asuntos civís e mercantís entre os Estados membros, estamos na obriga de utilizar varios idiomas na Administración de xustiza española.

O Regulamento citado establece unha serie de procedementos de notificación e traslado de documentos, no caso de España, directamente de xulgado europeo a xulgado europeo.

No caso de España, os organismos transmisores son os propios xulgados de instancia, de instrución e sociais, que deben, no caso de necesitalo, facer tal requirimento de documentación a través de formularios establecidos no propio regulamento. Cada país debe establecer que idiomas son admisibles directamente, sen necesidade de tradución xurada. O resultado práctico é que todos os xulgados e tribunais de Europa deben colaborar directamente cos xulgados e tribunais españois no ámbito do regulamento, como se estivésemos en presenza doutro tribunal ou xulgado español, ao seu requirimento, e os xulgados e tribunais españois deben actuar do mesmo xeito ante o requirimento de calquera xulgado ou tribunal de calquera estado membro da Unión Europea.

Pero, para dirixirse a un xulgado ou tribunal español, que idioma se ten que usar? O artigo 4.3 do regulamento resolve esta dúbida dispoñendo:

«O documento que deba transmitirse irá acompañado dunha solicitude no formulario normalizado que figura no anexo I. O formulario cubrirase na lingua oficial do Estado membro requirido ou, cando haxa varias linguas oficiais no dito Estado membro, na lingua oficial ou nunha das

linguas oficiais do lugar en que deba efectuarse a notificación ou o traslado, ou noutra lingua que o Estado membro requirido indicase que pode aceptar. Cada Estado membro deberá indicar a lingua ou as linguas oficiais das institucións da Unión Europea distintas da súa ou das súas en que se aceptará que se complete o dito formulario.»

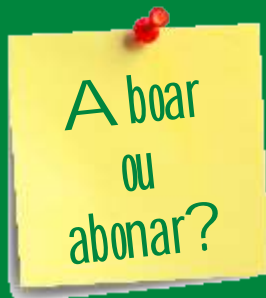
Isto é, un requirimento feito por calquera tribunal europeo a un tribunal español debe:

- Comunicarse en español (por ser a lingua oficial do Estado)
- Comunicarse noutra lingua oficial do lugar onde se teña que facer o requirimento (que no caso de Galicia será tamén o galego)
- Comunicarse noutra lingua oficial da Unión Europea, na que España indicase que acepta o dito formulario.

Segundo o artigo 10, do Anexo II do Regulamento, España acepta que o certificado de cumprimento lle sexa remitido en inglés, francés e portugués ademais de en español.

Costa entender que o uso do galego na Administración de xustiza en Galicia sexa aínda hoxe motivo de receos e críticas, cando os tribunais de toda España están obrigados a atender requirimentos documentais feitos por algún tribunal europeo en (1) inglés, (2) francés e (3) portugués, á parte de tamén en español, e sen necesidade de tradución. Mesmo se pode dar o paradoxo de que algún operario xurídico en Galicia teña que atender un requirimento xudicial de documentos en calquera deses idiomas, por exemplo, en portugués, e poña reparos e tachas a usar o galego.

Por último, nós, os operadores da Administración de xustiza, debémonos aos cidadáns ? aos que tamén cun algo de sorna lles chamamos “xusticiables”? e debemos actuar para que esta Administración sexa un ámbito menos hostil e máis amigable para os destinatarios desa xustiza, sen esquecer que unha porcentaxe de máis do 91% fala galego, é entendido polo 99% da poboación ? segundo un censo realizado en 2001? e, polo tanto, un mínimo exercicio de coherencia sería usar o mesmo idioma que se usa nas rúas e na vida cotiá.

Sorna nota!

Un dos significados de abonar é «subscribirse a unha publicación, servizo, etc.». Habitualmente emprégase como pronominal -abonarse- co significado emparentado «facerse abonado de algo». Á súa familia léxica pertencen abono, abonamento ou abonado, -a:

«Xaime abonarase a ese xornal para recibilo na casa todos os días»

No entanto, a forma aboar en galego ten os significados de «pagar unha cantidade» ou «dar por bo ou certo». Na súa familia léxica concorren asemade formas como aboamento, aboador, -a ou aboado, -a:

«Deberá aboar as taxas correspondentes nun prazo de 20 días»